

Svijet djece koja ne čuju

Dolazak gluhog djeteta ili djeteta oštećena sluha u skupinu, odgajateljima je veliki izazov. Koje su interakcije primjerene, kako komunicirati s djetetom na primjeren način, koju vrstu igračaka mu ponuditi – neka su od brojnih pitanja koja odgajatelji postavljaju. Uspješna inkluzija gluhog djeteta puno ovisi i o tome prihvaćaju li roditelji djetetovo oštećenje i ograničenja uvjetovana gluhoćom. U članku mr.sc. Vesne Ivasović nalazimo brojne korisne savjete i iskustva koji će vam pomoći u ovakvoj situaciji.

▶ **Mr.sc. Vesna Ivasović, prof. psih.**
Centar za odgoj i obrazovanje Slava Raškaj
Zagreb

Svako gluho dijete je različito

Djeca oštećena sluha ne predstavljaju jedinstvenu kategoriju djece sa sličnim karakteristikama. Nažalost, česte su predrasude prema gluhim osobama i osobama oštećena sluha te mnogi smatraju da su sva djeca oštećenog sluha slična. Kako će teći njihov razvoj, ovisi o brojnim čimbenicima: etiologiji oštećenja sluha, stupnju oštećenja, (ne)postojanju dodatnih oštećenja, o dobi u kojoj je došlo do oštećenja sluha, o tome jesu li i roditelji gluhi ili nisu, jesu li prihvatili djetetovo oštećenje, kakva su njihova očekivanja, kako se šira okolina odnosi prema djetetu... Gluhoća sama po sebi ne utječe negativno na intelektualni, emocionalni ili socijalni razvoj. Međutim, nemogućnost komunikacije može izazvati teškoće u svim navedenim razvojnim

područjima. Najteža izravna posljedica prelingvalne gluhoće (gluhoće koja nastupa prije razvoja govora) jest nemogućnost spontanog usvajanja govora i govornog jezika. Kao što djeca koja čuju spontano usvajaju govorni jezik, tako gluha djeca spontano i s lakoćom usvajaju znakovni jezik. Rana i uspješna kohlearna implantacija (ugrađivanje tzv. 'umjetne pužnice') može značajno unaprijediti djetetovo slušanje i govor pa razlika u govorno-jezičnim sposobnostima u odnosu na vršnjake s neoštećenim sluhom nakon rehabilitacije može biti vrlo mala.

Brojna istraživanja pokazala su da gluha djeca gluhih roditelja imaju značajno manje emocionalnih problema, intelektualno su superiornija te imaju bolje socijalne vještine i je-

zične sposobnosti od gluhe djece roditelja koji čuju. Ove su prednosti rezultat primjerene komunikacije od najranije djetetove dobi te roditeljskog prihvaćanja gluhog djeteta. Odbijaju li roditelji komunicirati s gluhim djetetom na njemu primjeren i dostupan način, putem znakovnog jezika, dolazi do brojnih problema i djeca često razvijaju nepoželjna ponašanja. U slučaju da dijete ima ugrađen implantat, takav način komuniciranja poželjan je samo dok dijete ne postane slušno i govorno kompetentno. Naime, zbog rizika da dijete neće usvojiti ni govorni ni znakovni jezik ako implantacija ne bude uspješna, Vijeće Europe, nakon provedenih istraživanja u brojnim europskim državama, preporučuje korištenje znakovnog jezika i kod djece koja imaju ugrađene implantate.

naša djeca s posebnim potrebama

Gluha djeca reaguju na ljude i stvari na isti način kao i djeca koja čuju. Rani komunikacijski razvoj je identičan: kontakt očima, gukanje, združena pažnja, oponašanje, geste, simbolička igra. Ako se gluho dijete ljulja, ima stereotipije, autoagresivno je, ne uzvraća smiješak, preokupirano je svjetlima, stvarima koje se vrte ili izazivaju zvuk, miriši stvari ili sve stavlja u usta u dobi kad to nije primjereno – potrebno je potražiti stručnu pomoć jer to nisu tipična ponašanja gluhe djece. Nažalost, stručnjaci često smatraju da su takva ponašanja posljedica gluhoće pa se autistični poremećaji ne dijagnosticiraju na vrijeme.

Reakcije roditelja na gluhoću

Dijete koje je rođeno gluho, svoju gluhoću ne doživljava kao nedostatak jer ne zna što znači čuti. Nije svjesno svog nedostatka, a postaje ga svjesno tek kad krene u vrtić ili na rehabilitaciju. Za razliku od gluhog djeteta, njegova najbliža okolina otkrićem gluhoće doživljava veliki šok. Saznanje o gluhoći njihova djeteta roditelje uvodi u proces tugovanja – oni gube sliku djeteta zamišljanu tijekom trudnoće i ruše im se snovi o djetetovoj budućnosti. Nakon postavljanja dijagnoze izmjenjuju se faze šoka, negiranja, ljutnje, depresije i naposljetku prihvatanja. Kod nekih roditelja do prihvatanja nikad ne dolazi i oni uporno nastoje svoje gluho dijete 'pretvoriti' u dijete koje čuje: s njim komuniciraju isključivo govorom, zabranjuju mu druženje s gluhim vršnjacima, uključuju ga u redovne vrtiće i škole čak i kad je pitanje uspješne inkluzije zbog težine djetetova oštećenja upitno.

Roditelji na početku najčešće ne znaju ništa o gluhoći i ne poznaju niti jednu gluhu osobu. Zbog toga su njihovi strahovi još veći i apstraktniji. U početku vjerojatno smatraju da će njihovo dijete cijeli život ovisiti o njima, da će biti nesretno, usamljeno, nesposobno za samostalan život. Nisu pripremljeni za odgoj gluhog djeteta te počinju formirati specifične

stavove prema svom djetetu. Ti roditeljski stavovi često variraju od pretjerano zaštitničkog ponašanja do suprotnog ekstrema – rezigniranog 'prepuštanja sudbini'. Kad se suoče s oštećenjem sluha, roditelji ne razmišljaju o tome da će se to dijete smijati i veseliti, komunicirati, ići u vrtić i školu, baviti se sportom, naći posao, vjenčati se i imati vlastitu djecu. Iako mu život neće uvijek biti jednostavan, gluho dijete uz roditeljsku ljubav i potporu može voditi ispunjen, a kad odraste i samostalan život.

Djeca s nerazvijenim sluhom koja nemaju dodatna oštećenja najčešće su odlična u vizualnom zapažanju i pamćenju te vizualnoj diskriminaciji, prostornom snalaženju i predočavanju.

Neka gluha djeca izrastaju u samopouzdanu, emocionalno stabilne osobe velikih ambicija, zadovoljne sobom i životom koji vode. Naprotiv, neka gluha djeca razvijaju emocionalne probleme, frustrirana su, neprilagođena, nemotivirana za stjecanje znanja i uspjeh, ne prihvaćaju svoju gluhoću ili naglušnost pa ni u svojoj okolini nisu prihvaćena. Kao i kod djece koja čuju, tako i kod gluhe djece ovakvi su problemi često posljedica nedostatka privrženosti s majkom. Privrženost je duboka i trajna emocionalna povezanost između djeteta i značajnih osoba u njegovom životu, prvenstveno majke. Razvija se u prvoj godini života, a počinje nakon djetetovog rođenja. Temelj je za sve buduće veze u životu (prijateljske, ljubavne, obiteljske...), za razvoj samopouzdanu i dobro prilagođene djece i odraslih osoba. Nakon otkrivanja

gluhoće, majka ponekad, zbog procesa tugovanja do kojeg neminovno dolazi, ne reagira na djetetove 'pozive' (plač, nemir, smijeh, pokrete tijela) ili na njih ne reagira na primjeren način. Do emocionalnih problema kod gluhe djece dolazi i zbog roditeljskog neprihvatanja gluhoće djeteta, pretjeranog zaštitničkog odnosa ili odbacivanja, dugotrajnog tugovanja roditelja nakon postavljanja dijagnoze i brojnih drugih čimbenika. Unatoč tugovanju, roditelji mogu doživljavati veselje i zadovoljstvo gledajući kako dijete napreduje i intenzivno ih voljeti. Nema nikakvog razloga da gluhoća, kao ni bilo koji drugi poremećaj kod djeteta, na bilo koji način utječe na privrženost između djeteta i roditelja.

Dok gluha beba još nije prohodala, intenzivno je tjelesno i emocionalno vezana uz roditelje. Zbog nedostatka sluha prikraćena je za roditeljsko tepanje, pjevanje i repetitivni govor. Gluhi roditelji taj nedostatak spontano nadoknađuju vizualnim i taktilnim putem. Puno dodiruju svoju gluhu bebu, mijenjaju izraze lica, koriste naglašene geste, ponavljaju jednostavne znakove, vizualno su joj dostupni. 'Spremni' su za gluhu djecu i primjerenije postupaju te nema teškoća u razvoju privrženosti između roditelja i djeteta. Naprotiv, kod roditelja koji čuju često dolazi do teškoća u razvoju privrženosti, najčešće zbog procesa tugovanja nakon otkrivanja djetetove gluhoće.

Kako gluho dijete raste, komunikacijski problemi sve su izraženiji. Frustracija zbog međusobnog nerazumijevanja između roditelja i gluhog djeteta smanjuje se ako je djetetu ugrađen implantat, ili ako roditelji nauče komunicirati sa svojim djetetom putem znakovnog jezika. Na taj način potiču bogaćenje djetetova rječnika, razumijevanje situacija i svijeta koji ga okružuje, gradeći na temeljima znakovnog jezika usvajanje govornog, a kasnije i pisanog jezika.

▶ nastavak u sljedećem broju